

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та
практики перекладу
Запорізького національного
технічного університету

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ МИТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Із розвитком міжнародних відносин посилюється товарообіг на кордоні України. Митне оформлення товарів здійснюється відповідно до норм українського законодавства з наданням усієї необхідної документації українською мовою. Роль перекладу митних документів постійно зростає, і це зумовлює необхідність детального дослідження стильових, структурних, лексико-семантичних та граматичних особливостей зазначених текстів.

У сучасній лінгвістиці існують наукові праці, присвячені вивченню походження митної термінології (Дейнека В.М. [1]); виявленню її лінгвостилістичних й функціональних особливостей (Чухно Т.В. [2]); дослідженню лексичного наповнення англомовних митних документів (Светлічна А.А. [3]; Каллен Ю.В. [4]) тощо. На наш погляд, жанрово-стилістичні особливості митної (супровідної) документації залишаються актуальним і ще недостатньо дослідженим питанням у сучасній лінгвістиці. Тому метою цієї статті є виявити та узагальнити основні жанрово-стильові характеристики документів, що забезпечують легальне перевезення товарів через кордон України. Об'єктом дослідження слугували тексти митної документації. Предмет дослідження становили структурно-композиційні, лексичні та синтаксичні особливості митних документів, що розглядаються нами як особлива форма реалізації офіційно-ділового стилю. Матеріалом дослідження слугували документи, що знаходяться у вільному доступі на сайтах у мережі Інтернет [5–8].

Митні документи відносяться до офіційно-ділового стилю, метою якого є встановлення й визначення умов співробітництва двох або більше сторін, які можуть бути представлені державою, окремими членами суспільства, фізичними або юридичними особами, різними компаніями, організаціями, підприємствами тощо. Вони спрямовані на врегулювання правових відносин між суб'єктами господарської діяльності на рівні зовнішньоекономічних зв'язків.

Необхідність досягнення порозуміння в офіційно-діловій комунікації зумовлює особливості написання документів, дотримання чітко визначених, регламентованих стандартів їх складання, оскільки навіть найменша неточність може призвести до конфліктних ситуацій та небажаних наслідків, починаючи від збитків і закінчуючи юридичною відповідальністю. Митні документи є необхідним засобом для підтвердження законного переходу товарів через митний кордон, легальності торгівельних операцій. Вони мають надавати точну, правдиву і вичерпну інформацію щодо виробників, продукції та її характеристик, постачальників і покупців.

До цих документів належать: митна декларація (*Customs Declaration*), експортні, імпорتنі та валютні ліцензії (*Export, Import and Exchange Permits*), свідоцтво про походження товару (*Certificate of Origin*), консульська фактура (*Consular Invoice*), транзитні документи (*Transit / Transport Documents*), ветеринарні, санітарні та карантинні свідоцтва (*Veterinary, Sanitary and Quarantine Certificates*) [9, с. 153], сертифікати якості (*Quality Certificate*), документи, що забезпечують пільгове оподаткування (*Documents for Customs Clearance*), страхове свідоцтво (*Insurance Certificate*), інвойс (*Invoice*), проформа-інвойс (*Proforma Invoice*) тощо [10, с. 354].

Усі зазначені документи мають вигляд бланків із певним набором обов'язкових елементів, які заповнюються учасниками зовнішньоекономічних відносин. Варто зауважити, що стиль і мовні засоби викладу як обов'язкових, так і варіативних компонентів є однакоvim, оскільки вони покликані виконувати єдину, однозначну комунікативну мету.

Серед загальних стильових рис, притаманних митній документації, можна виділити ясність, точність, чіткість, послідовність і лаконічність викладу інформації, стандартизованість, нейтральність викладу фактів, відсутність двозначності, образності, емотивності та індивідуально-авторських, аксіологічних елементів. Крім того, в таких документах вживаються різноманітні коди, цифри, стандарти й інша специфічна інформація. Усі наведені характеристики сприяють підвищенню ефективності митного контролю, а також правового регулювання в разі необхідності.

Структура текстів, що досліджуються, також є чіткою і усталеною. У документах обов'язковим компонентом є реквізити, які розташовуються в певній послідовності, що полегшує сприймання і спрощує обробку контролюючими органами. Варто зауважити, що кількість і набір компонентів не є однакоvim і залежать від типу документа та його призначення, але підпис є невід'ємною складовою частиною будь-якого документа, оскільки засвідчує його автентичність і робить його законним. Для більш стандартизованої організації текст ділиться на параграфи, пункти й підпункти.

На лексичному рівні спостерігається використання нейтральної лексики в прямому значенні: *place and date, materials listed, destination, consist of, cases, crates* і т.д. Офіційно-діловий стиль передбачає активне

вживання книжної лексики: *aforsaid, hereby, therewith, herein, hereon, endorsed* тощо. Крім того, спостерігається одноманітність лексичних одиниць, повторення слів, оскільки неточність і неоднозначне тлумачення, що можуть виникнути в разі використання синонімів, є неприпустимими.

Митні документи характеризуються наявністю термінів із різних галузей: економічної (*freight, payment, shipment, seller, currency of settlement, terms of delivery, unit price, total price*), юридичної (*cargo responsibility, liability, in breach of the applicable law*) та ін.; вживанням значної кількості абrevіатур: *b.l. (bill of lading), SAD (single administrative document), ATP (autonomous tariff preference)*; використанням кліше і сталих виразів: *the undersigned; to the best of its knowledge and belief, the products named in this document originated in; for account of the buyer; I hereby declare; the contents of this consignment are fully and accurately described above; according to applicable international and national governmental regulations* тощо.

Зазначені лексичні особливості покликані економити час на оформлення товарів, оскільки інформація надається за допомогою стислих, але містких за змістом лексичних одиниць. Однак розуміння спеціальної термінології, абrevіатур, особливих кліше та ін. не становить труднощів лише для фахівців цієї галузі, а перекладач може стикнутися з певними проблемами, спричиненими міжгалузевою омонімією термінів й абrevіатур.

Функціональне призначення митних документів визначає специфічні синтаксичні особливості текстів, що досліджуються. Як зазначає Н.М. Кожина, імперативність є однією з основних визначальних рис мовних одиниць в офіційно-діловому стилі [11, с. 320], реалізація якої найчастіше здійснюється за допомогою неозначених форм дієслова, інфінітиву й інфінітивних конструкцій: *This is to certify that the above-named materials are properly classified; the company named above has caused this policy to be signed by its duty authorized officers; Failure to comply in all respects with the applicable Dangerous Goods Regulations; It is necessary for the assured to give prompt notice to underwriters.*

Імперативності митним документам додають модальні дієслова *must, shall* (з другою і третьою особами це дієслово може виражати рішучість та наказовість), *to be to*: *Two completed and signed copies of this Declaration must be handed to the operator; the consignor shall sign the following statement. There shall be no interruption or suspension of transit unless due to circumstances beyond the control of the Assured. The carrier shall not make delivery of this shipment. If this shipment is to be delivered to the consignee without recourse on the consignor, the consignor shall sign the following statement.* Звичайно, окрім зазначених способів, імперативність реалізується через дієслова, вжиті в наказовому способі: *If included in field 17 indicate amount. Mark with 'X' or 'RQ' if appropriate.*

Ще однією ознакою митних документів є безособовість й абстрактність автора повідомлення, що реалізується через вживання таких граматичних форм і конструкцій:

1) пасивного стану дієслів: *Royalty payments or subsequent proceeds are paid or payable by the purchaser; the contents of this consignment are fully and accurately described above; the articles or substances are not prohibited for transport by air; until the goods are delivered to the final warehouse at the destination; shippers are required;*

2) дієприкметникових зворотів: *In the event of the vessel, wharf, warehouse, conveyance, or other cargo being fumigated by order of property constituted authority...; When shipping hazardous materials, the shipper's certification statement prescribed...*

Стислість і лаконічність митних документів досягаються шляхом використання неповних речень, а також дієприкметника минулого часу (Participle II): *the goods leave the warehouse at the place named in the policy for the commencement of the transit; The company named above; The risks covered by this policy include...; All prices quoted herein...*

Варто зауважити, що в офіційно-ділових паперах широко вживаються умовні конструкції, оскільки в них треба зазначити умови правопорушень та правопорядку [11, с. 322]. Митна документація не є виключенням, і умовні речення в ній представлені достатньо широко: *If this shipment is to be delivered to the consignee without recourse on the consignor, the consignor shall sign the following statement. If included in field 17 indicate amount. There shall be no interruption or suspension of transit unless due to circumstances beyond the control of the Assured. Mark with 'X' or 'RQ' if appropriate.*

Отже, як видно з усього зазначеного, митна документація є формою реалізації офіційно-ділового стилю, але специфіка її комунікативної мети зумовлює ряд характерних особливостей. Митні документи призначені максимально точно і стисло описати товари, їх характеристики, умови продажу й транспортування, а також зазначити можливі юридичні наслідки в разі невиконання певних умов. Усе це визначає необхідність повного відсторонення автора і, як результат, безособовість викладу інформації, що проявляється у використанні неозначених форм дієслова, безособових речень і пасивного стану. Стислість і лаконічність пояснює відсутність поширених речень і наявність інфінітивних і дієприкметникових конструкцій. Вживання модальних дієслів, імперативу та інфінітиву сприяє реалізації однієї з найважливіших функцій митних документів – імперативності.

На лексичному рівні максимальна точність досягається шляхом використання термінів, як економічних, так і юридичних, а також відсутністю синонімів, що виключає можливість двозначного тлумачення поданої інформації. Стандартизованість митної документації проявляється у використанні кліше і певних мовних штампів, що прискорює опрацювання документів на митниці.

Перспективою подальших досліджень може стати виявлення лексичних та граматичних труднощів, що виникають під час перекладу митної документації.

Література:

1. Дейнека В.М. Іншомовна основа термінології митної справи: способи термінотворення / В.М. Дейнека // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки. – 2006. – №11(95), Т.2. – С. 34.
2. Чухно Т.В. Лінгвостилістичні особливості термінологічних сполучень в англійській мові (на прикладі митного дискурсу) / Т.В. Чухно // Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. – 2010. – Вип. XXIII, ч. 1. – С. 471–478.
3. Светлічна А.А. Лексичне наповнення текстів англomовних митних документів / А.А. Светлічна // Англїстика та американїстика. – 2016. – Вип. 13. – С. 54.
4. Каллен Ю.В. Типологія лексичних одиниць у митному дискурсі / Ю.В. Каллен // Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. – 2010. – Вип. 3. – С. 101–106.
5. Bill of Lading // Supply Chain Management Encyclopedia [Electronic resource]. – Access mode : http://scm.gsom.spbu.ru/index.php?title=Bill_of_Lading&oldid=5507.
6. Proforma Invoice/ Export order [Electronic resource]. – Access mode : http://build.export.gov/build/idcplg?IdcService=DOWNLOAD_PU.BLIC_FILE&RevisionSelectionMethod=Latest&dDocName=eg_main_044755.
7. Certificate of Origin [Electronic resource]. – Access mode : http://build.export.gov/build/idcplg?IdcService=DOWNLOAD_PUBLIC_FILE&RevisionSelectionMethod=Latest&dDocName=eg_main_044745.
8. Canadian Nursery Certification Program (CNCР) // Canadian Food Inspection Agency [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.inspection.gc.ca/plants/plant-pests-invasive-species/directives/date/-04-01/eng/1323820371646/1323820675188#a10d>.
9. Козик В.В. Зовнішньоекономічні операції і контракти : навч. посібник / В.В. Козик, Л.А. Панкова, Я.С. Карп'як, та ін. – К. : ЦНЛ, 2004. – 608 с.
10. Гребельник О.П. Митна справа / О.П. Гребельник. – К. : Центр учбової літератури. – 2014. – 472 с.
11. Кожина Н.М. Стилистика русского языка / М.Н. Кожина, Л.Р. Дускаева, В.А. Салимовский – 4-е изд., стереотип. – М. : Флинта : Наука, 2008. – 464 с.

Анотація

**К. ЛУТ. ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ
МИТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ**

У статті досліджуються стильові, структурно-композиційні, лексичні та синтаксичні особливості митних документів. Увага приділяється виявленню функціональних характеристик текстів такого типу. Визначаються засоби реалізації виділених характеристик.

Ключові слова: митна документація, офіційно-діловий стиль, імперативність, стандартизованість, безособовість.

Аннотация

**Е. ЛУТ. ЖАНРОВО-СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ
ТАМОЖЕННОЙ ДОКУМЕНТАЦИИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ**

В статье исследуются стилевые, структурно-композиционные, лексические и синтаксические особенности таможенных документов. Внимание уделяется выявлению функциональных характеристик текстов такого типа. Определяются средства реализации выделенных характеристик.

Ключевые слова: таможенная документация, официально-деловой стиль, императивность, стандартизованность, безличность.

Summary

K. LUT. GENRE-STYLISH FEATURES OF CUSTOMS DOCUMENTS IN ENGLISH

The article deals with stylistic, structural and compositional, lexical and syntactic features of customs documents. Special attention is paid to the functional characteristics of such texts. The means of realization of these characteristics are determined.

Key words: customs documents, style of official documents, imperativeness, standard, impersonality.